

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย มีผลกระทบมาจากการพัฒนาที่ก้าวเข้าสู่ยุคสมัย “โลกาภิวัตน์” ที่ทำให้ขอบข่ายของการสืบเสาะ ค้นคว้า แสวงหา และถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว พร้อมกับการขยายอย่างกว้างขวางของความรู้และการเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ นำไปสู่การปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาโดยภาพรวมให้พัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้น ประกอบกับแนวโน้มการพัฒนาสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ของสังคมโลกที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge – Based Economy: KBE) มีการใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการผลิตและการพัฒนา เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ การพัฒนาความรู้และการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เป็นทุนและกำลังคนเกื้อกูลต่อการยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้นและกำลังสำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมการพัฒนาทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ในขณะเดียวกัน การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมอย่างทัดเทียมกับทุนด้านเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมเป็นระบบความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตในสังคมไทย ซึ่งมีจุดเด่นหลายประการ อาทิ ความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง อบอุ่น เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีศาสนาเป็นหลักธรรมประจำใจสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สมานฉันท์ เอื้ออาทรและสัมพันธ์กลมกลืนพึ่งพิงซึ่งกันและกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบวิถีชีวิตที่เป็นบูรณาการอย่างสมดุลและยั่งยืนเช่นนี้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งได้ช่วยผดุงคุณค่าทางสังคมและจิตใจของคนไทย อีกทั้งยังเป็นภูมิคุ้มกันของคนไทยและสังคมไทยในยามที่ประเทศชาติประสบภาวะวิกฤต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องธำรงไว้ให้เป็นมรดกและทรงคุณค่าทางสังคมต่อประเทศชาติและประชาชนไทยให้มั่นคง ยั่งยืนสืบไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

แต่การพัฒนาประเทศในอดีตที่ผ่านมาให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก การพัฒนาที่ไม่สมดุลและยั่งยืนเกิดจากการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามีความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลักและใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องวัดผลสำเร็จของการพัฒนาด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงาน รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ปัญหาความยากจนหมดไปได้ในที่สุด การที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์และเกิดการเลือนไหลของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทย โดยขาดความรู้ที่จำเป็น ภูมิคุ้มกันกลั่นกรองที่ดีได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นวัตถุนิยมและ

บริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนและการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่น้อยลง (ลัดดา ศิลา น้อยและคณะ, ม.ป.ป.) ดังนั้นแผนการศึกษาแห่งชาติจึงได้น้อมนำและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ มาใช้เป็นปรัชญาพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการด้านต่างๆ ของแผนที่จะดำเนินต่อไป โดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย เพื่อมุ่งให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” ปรัชญาตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวยังมุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า พึ่งตนเองและก้าวทันโลก โดยยังรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมร่วมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เจตคติและกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารและการจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ รู้เท่าทันและก้าวทันโลก สามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี และมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

กระทรวงศึกษาธิการ มีความตระหนักและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประสานความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน และการให้ความสำคัญในการพัฒนาคน และการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งสมรรถนะ

ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) และกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพให้กว้างขวางและทั่วถึงโดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ได้ส่งเสริมสร้างความตระหนักจิตสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) ดังนั้นหลักสูตรในปัจจุบันคือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ จากวิสัยทัศน์ดังกล่าวจะเห็นว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้ให้ความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต และหลักสูตรยังมีจุดหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ และนอกจากนี้หลักสูตรยังกำหนดให้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) ดังนั้นจึงควรปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้มีหลายโรงเรียนได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนและได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน เช่น ตะวันฉาย มาตย์นอก (2553) ได้ศึกษาผลการบูรณาการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคม (STS) เรื่อง ทรัพยากรป่าไม้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า 1) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคิดเป็นร้อยละ 81.25 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 2) นักเรียนมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องทรัพยากรป่าไม้คิดเป็นร้อยละ 80.63 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 3) นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากและระดับปานกลางร้อยละ 72.22 และ 27.78 ตามลำดับ 4) นักเรียนมีความสามารถในการทำโครงงานวิทยาศาสตร์ในระดับมากและในระดับปานกลางร้อยละ 66.67 และ 33.33 ตามลำดับ 5) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

โดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคม (STS) เรื่อง ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, $SD = 0.31$) อติรัตน์ อ่อนปลา (2553) ได้ศึกษาผลการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตสำนึกของนักเรียนโรงเรียนสีหราชเดโชชัย พบว่า 1) หลังเรียนนักเรียนมีคะแนนความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องการปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 23.80 คิดเป็นร้อยละ 79.50 มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การเรียนรู้จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 83.78 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 2) ก่อนเรียนนักเรียนมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.91 หลังเรียนนักเรียนมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับ “มาก” โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.34 ผลทดสอบค่า t-test แสดงให้เห็นว่าจิตสำนึกก่อนและหลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=11.51$) 3) ผลการปลูกต้นสักทองพบว่า หลังจากการปลูกไปประมาณ 7 เดือน มีสักทองเหลือรอดคิดเป็นร้อยละ 76.57 และมีสวนสูงเฉลี่ย 74.86 4) การสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีจิตสำนึกเกิดความรักและผูกพันกับต้นไม้ที่ปลูก เห็นคุณค่าและความสำคัญของต้นไม้ที่ตนเองปลูก ครูผู้รับผิดชอบสอบถามโดยเน้นการสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการเป็นอย่างดีและผู้บริหารเห็นว่าควรสนับสนุนโครงการอย่างต่อเนื่องเพราะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความรับผิดชอบให้นักเรียนมากขึ้น ละออ ผาน้อย (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสนามบิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน การวัดประเมินผลของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.85 และมีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 93.75 การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าในภาพรวมนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับการเห็นประโยชน์ และการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก และเมธาวี ศรีปลัดทอง (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องการสำรวจความคิดเห็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า นักเรียนสามารถสร้างแนวความคิดรวบยอดตามความเข้าใจของนักเรียนเอง โดยผ่านการปฏิบัติกิจกรรมและใช้ความรู้เดิมของนักเรียนที่มีอยู่มาประมวลเป็นความรู้ในเรื่องการสำรวจความคิดเห็นโดยผ่านสถานการณ์ปัญหาที่กำหนดให้และการปฏิบัติจริงในการดำเนินการสำรวจความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเองสนใจ จึงทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถนำผลวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆมาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งกันและกัน ทำให้รู้วิธีการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ สถานการณ์ทางสังคม

สิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิตเห็นประโยชน์และความสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข รู้รักสามัคคี ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และรู้จักประมาณตน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งคณะศึกษาศาสตร์มุ่งเน้นให้ความสำคัญของการวิจัยและคุณภาพของผลการศึกษาวิจัย เน้นความเชื่อมโยงหรือบูรณาการระหว่างการวิจัย การเรียนการสอนและการพัฒนาวิชาชีพครู อันจะนำไปสู่การสร้างความแข็งแกร่งทางการวิจัยทางการศึกษาและยกระดับมาตรฐานของวิชาชีพครู จึงสนใจที่จะประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model ตามแนวคิดของ Stufflebeam ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจและช่องทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นการประเมินความก้าวหน้า เพื่อชี้แนะ จุดควรพัฒนา จุดเด่น ผลการประเมินที่ได้จะช่วยในการพัฒนา พร้อมเสนอประสิทธิภาพในกิจกรรม รวมทั้งรายละเอียดข้อมูลที่ได้รับจากการประเมิน จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้การประเมินเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ตลอดจนได้ทราบปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาการจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม เพื่อให้สังคมไทยมีพลเมืองไทยที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้มีส่วนร่วม(Stakeholders) กับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และนักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 12 โรงเรียน

1.3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยเป็นผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย ได้มาด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) 3 โรงเรียน

1.3.3 สถานที่

โรงเรียนที่ได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.4 ระยะเวลาในการวิจัย

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ หมายถึง เป็นการประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้สอนดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product)

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model หมายถึง การประเมินผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 ด้าน ตามแนวคิดของ Stufflebeam โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร คู่มือการสนทนากลุ่มครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และแบบสอบถามเรื่อง การประเมินการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประเมิน 4 ด้าน ได้แก่

1) การประเมินบริบท (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ ในด้านบริบทของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบายในการจัดกิจกรรม งบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรม อาคารสถานที่แหล่งเรียนรู้ที่ใช้จัดกิจกรรม สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเหมาะกับการจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน/ผู้ปกครองในการจัดกิจกรรม

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่า เหมาะสมหรือไม่โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้มีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการดำเนินการหรือไม่ ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหาร ความพร้อมของครู ความพร้อมของนักเรียนก่อนดำเนินการ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง/ชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานด้วยได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมเสริมในโรงเรียน การประเมินผลการจัดกิจกรรม การใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง/ชุมชน

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการรายงานที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อมปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย ได้แก่ โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในโรงเรียนสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และ ผู้ปกครองและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนใน 4 ด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจเช่น รู้จักการใช้จ่ายของตนเองอย่างมีเหตุผล โดยการออมเงิน มีกลไกลดความเสี่ยง รู้จักประหยัด พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิตหรือสร้างรายได้ ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคม เช่น ช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน ด้านวัฒนธรรมเช่นสืบสานวัฒนธรรมไทย และส่งเสริมพระพุทธศาสนา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.5.2 ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.5.3 สถานศึกษาที่สนใจได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับด้านบริบท (Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ของสถานศึกษาของตน

1.5.4 เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับสถานศึกษาและสถาบันการศึกษาอื่นที่สนใจ